

KAROLINUM

**ANTONÍN RYCHTECKÝ
PAVEL TILINGER**

ŽIVOTNÍ STYL ČESKÉ MLÁDEŽE

**POHYBOVÁ AKTIVITA,
STANDARDY A NORMY
MOTORICKÉ VÝKONNOSTI**

**Životní styl české mládeže
Pohybová aktivita, standardy
a normy motorické výkonnosti**

**Antonín Rychtecký
Pavel Tilinger**

Recenzovali:

prof. PhDr. Karle Frömel, DrSc.

doc. PaedDr. Emil Řepka, CSc.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Grafická úprava Jan Šerých

Jazyková korektura Jitka Růžková

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2017

© Antonín Rychtecký, Pavel Tilinger, 2017

ISBN 978-80-246-3746-4

ISBN 978-80-246-3770-9 (online : pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2017

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Úvodní slovo	7
1 Analýza současného stavu problému – význam studie	9
1.1 Pohyb a životní styl	9
1.2 Zdravotní a biologické kontexty pohybové a sportovní aktivity	10
1.3 Psychosociální rámce pohybové aktivity	10
1.4 Společensko-politické, kulturní a pedagogicko-psychologické aspekty rozvoje sportu	11
2 Objektivizace přístupů ve zjišťování participace ve sportu a v pohybových aktivitách	13
2.1 Evropský rámec a kontext	13
2.2 Problémy současného sportu mládeže	14
2.3 Budoucnost sportu mládeže	15
3 Národní a evropská harmonizace přístupů a metod	17
3.1 Národní, regionální a lokální dimenze	19
3.2 Metodologické studie	20
4 Metodologie projektu	21
4.1 Obecná východiska	21
4.2 Indikátory stavu a rozvoje tělesné výchovy a sportu a jejich monitoring	22
4.3 Monitorování a evaluace participace ve sportu	22
4.4 Monitoring účasti ve sportu na regionální úrovni	23
4.5 Perspektivy	24
4.6 Evropská unie	24
4.7 Výsledky empirických studií zaměřených na životní styl a sedavý způsob života	27
4.8 Výzkumné cíle monografie a aplikované metody	28
4.9 Registrace a zpracování dat	31
4.10 Očekávané výsledky a jejich předpokládané využití	32
4.11 Souhrn	32
5 Výsledky studie	33
5.1 Věková skladba respondentů	34
5.2 Pohybové a sportovní aktivity v životním stylu a volném čase mládeže	35
5.3 Místo a role pohybové aktivity a sportu v životním stylu mládeže	37
5.4 Pravidelně prováděné aktivity ve volném čase chlapci + dívky; věkové kategorie	38
5.5 Subjektivní hodnocení významu volnočasových aktivit	41
5.6 Asociace mezi pravidelným prováděním volnočasových aktivit a subjektivním hodnocením významu těchto volnočasových aktivit	43

6 Lokomoční aktivity, chůze	51
7 Účast mládeže ve sportovních a pohybových aktivitách v České republice	55
7.1 Aplikace a modifikace projektu COMPASS	55
7.2 Účast ve sportovních a pohybových aktivitách dle pohlaví a kategorií COMPASS (přehledy v 1998–2000, 2006 a 2014/15)	57
8 Komparace účasti mládeže ve sportovních a pohybových aktivitách ..	63
9 Účast ve sportu a pohybových aktivitách, stabilita a změny	69
9.1 Jaké sporty a pohybové aktivity česká mládež aktivně provádí?	69
9.2 Prostředí, zařízení, ve kterých mládež sportuje	82
9.3 Vlastnictví sportovních zařízení pro sportovní a pohybové aktivity mládeže 10–19 let; výsledky 2014/15	89
9.4 Organizovanost mládeže v klubech, oddílech, společnostech aj.	90
9.5 Účast ve sportovních soutěžích, úroveň soutěží	94
10 Somatická měření	99
11 Testování pohybové výkonnosti	109
12 Srovnání somatických a kondičních ukazatelů u dětí a mládeže	125
12.1 Výsledky komparace somatických ukazatelů	126
12.2 Výsledky komparace testů tělesné výkonnosti	136
13 Testové normy a standardy dle věku a pohlaví respondentů	149
14 Závěry monografie	163
Shrnutí	173
Summary	177
Seznam zkratk	182
Literatura	185
Příloha 1 Dotazník JUNIOR 2 (variací COMPASS II pro mládež)	193
Příloha 2 Manuál pro měření antropometrických dat a motorických testů	197

Úvodní slovo

Dětství i adolescence jsou důležitými senzitivními periodami ve výchově ke zdraví a interiorizaci hodnot zdraví, prospěšnému chování a osvojení si životních návyků k udržení zdravého aktivního životního stylu. Školy v tomto ohledu jednoznačně sehrávají zásadní roli v utváření aktivního životního stylu (AŽS), pohybové výkonnosti, kladných postojů k životu, včetně pohybových a sportovních aktivit.

Posláním publikace je přiblížit odborné veřejnosti některé otevřené otázky a problémy, které se na cestě tělesné výchovy a sportu vyskytují. Například, proč je tomu tak, že někteří jedinci byli a zůstávají celoživotně angažovaní ve sportu, zatímco jiní z něj odejdou už v mladším věku a nikdy se k AŽS nevrátí? Na národních úrovních byly do sportu vloženy nemalé prostředky. Jejich záměrem bylo „posunout vývojovou křivku“ k větší účasti ve sportu, snížení předčasných odchodů od sportu a pohybových aktivit a dosáhnout, zejména u mládeže, jejího trvalého růstu. Nastoleny jsou otázky spojené s rozdíly v účasti žen a mužů ve sportu, na ekonomické bariéry v účasti ve sportu aj. Zůstávají však stále živými problémy, na které nejsou jednoduché odpovědi. Přesto se jak akademická fronta, tak sportovní politika pokouší hledat

a nalézat jednoduchost v odpovědích na složité kolaterální otázky a problémy sociální, kulturní, environmentální a behaviorální i ve sportu.

V předložené monografii jsme se pokusili odpovědět na tyto a další otázky a problémy vyplývající z vytčených cílů:

- monitoring aktuální účasti české mládeže (10–19 let) ve sportu a pohybové aktivitě (organizované i neorganizované) v kontextu jejího životního stylu, psychosociálních, sociálních, kulturních aspektů a pohybové výkonnosti,
- srovnání účasti české mládeže ve sportu s evropskými přehledy i s dříve provedenými národními studii aktuálního řešitelského týmu v letech 2000; 2006 a 2014/15,
- identifikace a vyhodnocení trendů změn ve frekvenci účasti mládeže ve sportu a v pohybové aktivitě s využitím metodologie COMPASS,
- zhodnocení změn ve sportovních zájmech a dalších volnočasových aktivitách mládeže,
- zhodnocení aktuální pohybové výkonnosti mládeže, její porovnání s obdobnými měřeními v letech 1966, 1987 a 2006,
- koncipování návrhu pravidelného sledování účasti mládeže ve sportu a v pohybových aktivitách, vytvoření systému intraindividuálních standardů tělesné zdatnosti a pohybové výkonnosti mládeže.

Monografie tak otevírá diskusi k vybraným aktuálním otázkám, například k údajům o sportu a pohybové aktivitě mládeže v České republice a snaží se nalézt odpovědi na výše položené otázky a tak k řešení těchto problémů i otázek svým skromným dílem přispět.

Sport je významným sociálním fenoménem. Zahrnuje množství pohybově rozmanitých činností i značný rozsah přírodních i sociálních prostředí a podmínek, ve kterých je nebo může být realizován. Sport integruje i různé kultury a sociální normy, které determinují chování jeho účastníků. Nezasvěcenému pozorovateli mohou někdy být i málo srozumitelné. Komplexní a korektní informace o sportu jsou však nezbytné, chceme-li sportu porozumět, správně jej řídit, koordinovat a systematicky rozvíjet.

Autoři monografické studie vyslovují dík všem spolupracovníkům, kteří k jejímu řešení svým dílem přispěli.

*prof. PhDr. Antonín Rychtecký, DrSc.
doc. PhDr. Pavel Tilinger, CSc.*

Praha, březen 2017

/1/

Analýza současného stavu problému – význam studie v národním a evropském kontextu

1.1 POHYB A ŽIVOTNÍ STYL

Pohyb a aktivita patří k významným atributům všech živých bytostí. Jsou proto i součástí životního stylu (ŽS) člověka. ŽS zahrnuje celistvost norem, tělesného, sociálního i mentálního chování subjektu. Pohybové aktivity (PA) a sport byly, jsou i nadále budou významnými atributy v ŽS člověka. Vlivem rozšíření sportu, masového i elitního, organizovaného i neorganizovaného, amatérského i profesionálního jejich význam roste více, než tomu bylo dříve. Problematika ŽS je rovněž objektem zájmu badatelů z různých vědních oborů již více než 50 let. Výsledky jejich bádání jsou v adekvátních doporučeních reflektovány a adresovány různým subjektům, společenským organizacím, klubům, spolkům aj.

Pohybové aktivity (PA) a sportovní činnosti subjektu se mění s jeho věkem, pohlavím, kulturním prostředím, sociálními atributy aj. Individuální variabilita v ŽS je podmíněna socio-demografickými a psychologickými charakteristikami subjektů, jakými jsou *věk, pohlaví, socioekonomický status, osobnostní vlastnosti, motivace, cílové orientace a postoje subjektů k pohybu všeobecně, pohybovým a sportovním aktivitám zvláště* (Bouchard et al. 1990). Téma ŽS je

proto centrem zájmu mnoha vědních oborů v hledání, verifikaci, systémových a organizačních přístupech v konceptech doporučení dle jejich profesních činností. Sociální variabilitu ŽS ale ovlivňují i další vlivy. Například společenské tradice, výchova a vzdělání, národní i nadnárodní kultura aj., které jsou utvářeny již v dětství, v průběhu dospívání, v dospělosti i u jedinců seniorského věku – od individuální kontextové úrovně přes vlivy mikrosociálního prostředí až k makrosociálním aspektům. Za hlavní funkci ŽS je považován osobnostní vývoj, exprese, udržení kompetence, výkonnosti a identity subjektu.

1.2 ZDRAVOTNÍ A BIOLOGICKÉ KONTEXTY POHYBOVÉ A SPORTOVNÍ AKTIVITY

Koncepty „aktivního životního stylu“ („AŽS“) jsou převážně traktovány v biologických, méně již v sociálních vědách. Často i v odlišných systémových přístupech, zřídka však v syntéze obou z nich. Výstupy „AŽS“ jsou v biologických přístupech nejčastěji spojovány se zdravotním statutem, s redukcí zdravotně rizikových faktorů, se kterými se každý člověk, více či méně, střetává v průběhu života. Například pravidelná pohybová aktivita může snížit nemocnost v dospělosti, sehrává preventivní roli ve výskytu civilizačních chorob aj. V literatuře, ve vztahu k řešenému tématu, převažují spíše výzkumné přístupy biologické. Například: Armstrong, N. & Van Mechelen, W. (1998); Bouchard, C. (ed.). (2000); Bunc, V., Moravcová, J. & Cingálek, R. (2000); Bunc (2000); Marshall, S. J., Biddle, S. J. H., Sallis, J. F., McKenzie, T. L. & Conway, T. L. (2002); McKenzie, T. L., Sallis, J. F., Prochaska, J. J., Conway, T. L., Marshall, S. J., & Rosengard, P. (2004); Owen, N., Humpel, N., Leslie, E., Baumann, A., & J. F., S. (2004); Rasmussen, F., Eriksson, M., Bokedal, C., Schäfer-Elinder, L. (2004); Schmidt, W. (2003); Strel, J., Kovač, M., Jurak, G., & Bednarik, J. (2003); Wedderkopp, N., Froberg, K., Hansen, H. S., & Andersen, L. B. (2004); WHO (2004); aj., zaměřují pozornost na identifikaci biologických proměnných, nadváhu, obezitu, nárůst počtu dispenzarizovaných atd.

1.3 PSYCHOSOCIÁLNÍ RÁMCE POHYBOVÉ AKTIVITY

V psychosociálních přístupech je ŽS nejčastěji spojován s kvalitou života lidí, profilem jejich volnočasových aktivit i s četnými pedagogickými doporučeními, jak často nepříznivý ŽS zejména u mládeže změnit. Pohybová aktivita a sport působí emociálně, především stenickými emocemi, které mohou evokovat intenzivní libé prožitky. K nejčastěji uváděným atributům pohybové aktivity patří: zlepšení nálady, redukce stresu a napětí, získání sebedůvěry a vyšší kvalita života (Berger 1996). K psychickým efektům pohybové aktivity patří i redukce úzkostných stavů, snížení deprese, pozitivní změny ve struktuře osobnosti (rysy úzkosti a neurotismu), adekvátnější reakce na

různé stresové podněty. Dle Bergerové a McInmana (1993) cvičení potenciálně přispívá k vyšší kvalitě života různými způsoby. Zejména tím, že „zlepšuje psychickou pohodu v životním běhu, zlepšuje sebepojetí, přináší libé emocionální prožitky“.

Aktivní životní styl (AŽS) je proto přirozeně spojován s aktivní účastí ve sportu, s úrovní tělesné zdatnosti a motorické výkonnosti, kterou lze vyjádřit jako posloupnost kategorií: *pohybová aktivita - tělesná zdatnost - zdraví - životní styl*. Systematická data, hodnotící interakci a asociaci mezi pohybovým režimem, účastí ve sportu a jejich vlivem na kognitivní, emoční a volní oblasti vývoje jedince, však nejsou tak častá. Dílčí proměnné ve zmíněné perspektivě však lze identifikovat v některých publikacích: Grønfeldt, V., & Froberg, K. (2003); Bourdeaudhuij, I. D., Sallis, J. F., & Saelens, B. E. (2003); Brettschneider, W.-D., & Gerlach, E. (2004); Brettschneider, W.-D., Naul, R. et al., (2004); Haikinaro-Johansson, P., & Telama, R. (2004); Hardman, K. (2003); Medeková, H., Šelingerová, M., & Havlíček, I. (2001); Naul, R. & Te Uhle, R. (eds.), (2001); Pfister, G. (ed.), (2004); Raustorp, A., Pangrazi, R. P., & Stahle, A. (2004); Telama, R., Naul, R., Nupponen, H., Rychtecký, A. & Vuolle, P., (2002).

K negativním atributům v životním stylu patří dominance pasivních prvků, častých v současném životě: *hypokineze, konzumace elektronických médií, nadváha, obezita, zvýšený výskyt civilizačních chorob aj.* Tato zjištění evokují snahy pedagogů i zdravotnické osvěty po jeho změně, zejména u mladé populace. Pozitivním příkladem komplexnějšího, bio-psycho-sociálního přístupu ke zkoumání těchto vzájemných vztahů mohou být některé národní studie, např. Brettschneider, W.-D. (2001); Naul, R. (2003); Rychtecký (2000), Frömel et al., (2004) aj.

1.4 SPOLEČENSKO-POLITICKÉ, KULTURNÍ A PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY ROZVOJE SPORTU

V moderních společnostech je rozvoj sportu (organizovaného i neorganizovaného), zejména pro výše uvedené účinky cílevědomě podporován a stimulován, především vytvářením legislativních, materiálních, sociálních aj. podmínek. Vstup do 21. století i třetího milénia se stal příležitostí i výzvou k bilancím i prognózám o příští roli sportu a pohybové aktivity v životě člověka vůbec.

Systémové, záměrné ovlivňování pohybové a sportovní aktivity populace na národní úrovni potřebuje mít průběžné informace o aktuální účasti mládeže ve sportu a v pohybových aktivitách, o jejich sportovních zájmech a podmínkách, o její aktuální motorické výkonnosti a zdatnosti. Základní statistická data nemohou být reprezentativními pro celý TVS systém, neboť kromě tradičních sportovních organizací (dnes „spolků“) využívá mládež ke sportování i rychle se rozvíjející systém placených služeb (fitcentra, pohybová, taneční studia aj.). Značná část populace provozuje *pohybovou aktivitu individuální*

nebo rodinnou formou i v systému placených služeb. Bez bližší znalosti o celé sféře TVS nelze do rozvoje sportu i pohybových aktivit lidí efektivně intervenovat. Komplexní a statisticky korektní informace o každém fenoménu, tedy i sportu, jsou však nezbytné, chceme-li sportu porozumět, správně jej řídit, koordinovat a rozvíjet. Bez pravidelného vyhodnocování těchto základních informací, nelze objektivně hodnotit aktuální stav sportovního systému ani posuzovat jeho vývojové trendy. Sledování dat o organizovaných i neorganizovaných formách sportu není zatím ani součástí centrální statistické evidence v ČR.

/2/

Objektivizace přístupů ve zjišťování participace ve sportu a v pohybových aktivitách

2.1 EVROPSKÝ RÁMEC A KONTEXT

V sedmdesátých letech 20. století byl z podnětu Řídícího výboru pro rozvoj sportu (CDDS; Committee for the Development of Sport, Council of Europe) Rady Evropy (RE) učiněn pokus o *objektivní komparaci*, jak jsou různé cílové skupiny populace v evropských zemích zapojeny do sportu. Tato snaha nebyla příliš úspěšná, poněvadž v celém spektru oslovených západoevropských zemí nebyly nalezeny ani dva metodologicky shodné přístupy (věk, velikost sledovaných vzorků populace atd.), které by umožňovaly provést objektivní srovnání výsledků z těchto přehledů (Rodgers 1977, COMPASS 1995). Navzdory dalším snahám iniciovaných jak RE, tak PACE **Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE)** i evropskými sportovními organizacemi (ENGSO – *European Non Government Sport Organizations*, ESC – *European Sport Conference*, Komise EU, DG-X) ke sjednocení těchto přístupů dosud nedošlo. Problém je řešen jako součást Eurobarometru, který již některá data umožňuje porovnat. Orgány a instituce odpovědné za rozvoj sportu v Evropě (CDDS, ENGSO, EU) si proto uvědomují, že bez dosažení shody v těchto informacích nelze evropskou koncepci rozvoje sportu předložit a konkretizovat,

ani prosazovat článek o sportu jako specifický předmět EU smlouvy či možná i budoucí ústavy.

Pohybová aktivita mládeže i dospělé populace jsou v Evropě reflektovány i ve *strategických přístupech* Řídícího výboru pro rozvoj sportu (CDDS) *Rady Evropy* (PACE) a jsou pregnantně vyjádřeny v jeho dokumentech. Například v *Evropské chartě sportu* (1992), *Manifestu o mládeži a sportu*, *Chartě sportu pro mládež* z roku 1995 evropští ministři sportu shodně konstatovali, že čas věnovaný tělesné výchově, nebo i jiným tělesným aktivitám, je v mnoha školách nepostačující k tomu, aby výchovné programy mohly působit příznivě, a že mládež, která se neúčastní sportovních nebo i jiných pohybových aktivit, má nízkou úroveň tělesné zdatnosti. **Otázkám sportu se věnují i orgány Evropské unie, zejména DG – generální direktoriát: Education and Culture a jeho „Sport unit“.**

Sport jako významný sociální jev využívá velké množství pohybově rozmanitých činností, prováděných v různých přírodních a sociálních prostředích a podmínkách, ve kterých je nebo může být realizován. Integruje i různé kultury a sociální normy, které determinují chování jeho účastníků. Nezasvěcenému pozorovateli mohou někdy být i málo srozumitelné. *Komplexní a statisticky korektní informace o každém fenoménu, tedy i sportu, jsou však nezbytné, chceme-li sport popsat, porozumět mu a správně jej řídit, koordinovat a rozvíjet.*

2.2 PROBLÉMY SOUČASNÉHO SPORTU MLÁDEŽE

- S rostoucím věkem vzrůstá počet jedinců, kteří sport záhy opouštějí, zejména dívky.
- Zájem o tradičně organizovaný sport v současné době stagnuje, zejména u adolescentní mládeže.
- Získávání mladých úspěšných sportovců je spojeno s finančními a etickými otázkami.
- Sport je více specializovaný a diferencovaný, požadavky na výkonnost se značně zvýšily.
- Existuje více příležitostí k rizikovým sportům a dobrodružným aktivitám.
- Vzrůstá kulturní diverzifikace ve sportu.

Limitou v utváření ŽS je volný čas mládeže i objasnění dalších biologických i sociálních vlivů, které v něm jsou bytostně integrovány, jak to dokládá jeho historický vývoj.

2.3 BUDOUCNOST SPORTU MLÁDEŽE

- Sport je pro mládež příležitostí k aktivnímu životnímu stylu, zdravému způsobu života i zdrojem relaxace a radosti.
- Je platformou pro budoucí špičkové sportovce i prostředkem seberealizace, úspěchu pro talentované jedince.
- Pro mnohé je i důležitým prostředím pro výchovu a osvojení důležitých funkcí sociálně kulturní reprodukce, prostředkem osvojení důležitých hodnot naší kultury.

/3/

Národní a evropská harmonizace přístupů a metod v zjišťování účasti ve sportu a pohybových aktivitách: Projekt COMPASS

Systémové, záměrné ovlivňování pohybové a sportovní aktivity populace (kontinentu, státu, regionu, municipální entity, jedince) vyžaduje průběžné informace o jejich aktuálním i minulém stavu. Základní statistická data, registrovaná sportovními organizacemi (spolky), nemohou být reprezentativní pro celý tělovýchovný a sportovní systém. Kromě tradičních sportovních organizací (ČUS, Sokol, Orel aj.) využívá řada lidí ke sportování i rychle se rozvíjející systém placených služeb (fitcentra, pohybová, taneční studia aj.). Značná část populace *provazuje pohybovou aktivitu individuální nebo rodinnou formou*. Poslední dva zmíněné druhy aktivit mohou mít v některých případech (frekvence, intenzita, trvalost aj.) intenzivnější zdravotní účinky než cvičení v organizovaných klubech či v systému placených služeb, ale ne vždy v souladu s pedagogickými zásadami. Bez bližší znalosti o této neorganizované sféře TVS nelze účinně do rozvoje sportu i pohybových aktivit lidí intervenovat.

Monitorování účasti ve sportu v jednotlivých zemích Evropy by proto mělo být základním východiskem i pro národní programy rozvoje sportu. Bez těchto dat nelze v rozdílných cílových skupinách populace identifikovat ty z nich (věk, pohlaví, sociální skupiny, sídla atd.), pro které by záměrná intervence (legislativní, ekonomická, organizační aj.) do podmínek TVS měla prioritní význam.

Ovšem vyžaduje to pravidelné vyhodnocování těchto základních informací o sportu, pohybových aktivitách, výživových režimech, sociálněekonomických determinacích aj. Bez nich nelze průběžně a objektivně hodnotit ani aktuální stav ve sportovním systému, ani posuzovat jeho vývojové trendy.

Účast populace ve sportu a v jiných pohybových aktivitách byla v České republice prováděna v minulosti v různých cílových skupinách, zejména mládeže (Kostka, Svoboda et al. 1987, Rychtecký 1992, Zich et al. 1994, 1995, Frömel, & Novosad 1997, 1999, Rychtecký 2000, Frömel 2004, Bunc 2000 aj.) poměrně často. V sedmdesátých letech v akademické oblasti byly rozpracovány *Teorie pohybových schopností*, (Čelikovský 1976), *Genetické determinace pohybových dispozic mládeže* (Kovář, R. 1981), *Tělesná zdatnost vysokoškolských studentů* (Měkota et al. 1971) a další obdobné studie.

Empirická sledování dalších výzkumných oblastí lidské motoriky přinesla významný impakt a podporu v akademickém prostředí, zejména na FTVS UK. Výše zmíněné studie a další sledování přispěly k založení vědního oboru antropomotorika.

Zvolené přístupy a metodologie těchto a dalších projektů (Rogers 1970) však často měly odlišné cíle, vycházely z rozdílných východisek, ale zejména nepokrývaly celé populační spektrum. Navzdory potřebě mít aktuální informace o participaci populace ve sportu od předškolních dětí k seniorům, centrální sledování uvedených dat (organizované i neorganizované formy sportu) není zatím součástí centrální statistické evidence v ČR.

Projekt COMPASS (Co-ordinated Monitoring of Participation in Sports: Koordinované monitorování účasti ve sportu) byl iniciován v roce 1995 Velkou Británií a Itálií za účelem zlepšení kvality a srovnatelnosti statistických dat o účasti ve sportu v evropských zemích. Realizace projektu byla podporována Řídicím výborem pro rozvoj sportu Rady Evropy, (CDDS; PACE) i Evropskou komisí DG-X (Generální direktoriát „Kultura a výchova“), která zaštiťuje i otázky sportu. Projekt byl formulován jako otevřený pro země EU i přidružené země. Pozornost projektu COMPASS věnuje i vedení Skupiny pro *Kulturní statistiku Evropské unie*. Přínos aplikace analytické struktury projektu COMPASS lze vymezit v několika úrovních:

- Zlepšení kvality sběru statistických dat o účasti ve sportu umožní evropským zemím zhodnotit vývoj svých národních sportovních systémů, stanovit stupeň jejich rozvoje a srovnat je s ostatními zeměmi. Dosažení pozitivních trendů v rozvoji bude možné, budou-li změny ve struktuře účasti ve sportu zjišťovány včas a v co největším počtu evropských zemí.
- Mezinárodně srovnatelná sportovní statistika umožní evropským zemím porovnat nejen relativní úroveň účasti ve sportu mezi těmi vrstvami populace, které mohou být znevýhodněny, ale i těch, které mají mimořádnou prioritu jako mladí lidé, ženy, etnické menšiny, lidé s handicapem a lidé z různých společenských vrstev.
- Zúčastněné země budou moci vycházet ze zkušeností těch zemí, kde byla dosažena vysoká úroveň účasti ve sportu. Standardní výsledky zjišťování

účasti ve sportu užívané v COMPASS a odvozené výkonnostní indikátory, mohou být využívány jako základ impaktu dílčích intervencí, jakými jsou národní kampaně, sportovní programy pro mládež, investice do sportovních zařízení, iniciativa klubů aj.

- Poskytne kvalitní data, ze kterých bude zřejmý stav vývoje sportu, kterými evropské země prošly a kam jejich vývoj směřuje.
- Lepší sportovní statistika přispěje a povede ke zlepšení kvality dalších studií v evropské politice, jakými jsou ekonomický dopad sportu, sport a zdraví, sportovní struktury a organizace, dobrovolný sektor a sport, sportovní pedagogika, sport a etika aj.

3.1 NÁRODNÍ, REGIONÁLNÍ A LOKÁLNÍ DIMENZE

- Zkvalitnění statistiky o účasti ve sportu umožní zapojeným zemím zhodnotit evoluci vlastních sportovních systémů a porovnat je s ostatními zeměmi.
- Vládní i nevládní instituce a organizace na národní a regionální úrovni budou moci lépe projektovat a stanovit efektivnější intervence a zhodnotit je s odkazem na zkušenosti v ostatních zemích, založených na odsouhlasených mezinárodních standardech zjišťování účasti ve sportu a dalších výkonových indikátorech. *EUROBAROMETER* je série průzkumů veřejného mínění, které od roku 1974 se může týkat i sportu. *EURYDICE* podporuje Evropskou spolupráci v učení a pedagogických koncepcích v Evropě. Tak například úspěch klubové iniciativy může být zjišťován v procentech zvýšení počtu jedinců, kteří se účastní pravidelných soutěží, nebo organizované činnosti ve sportovních klubech.
- Jasná a více důsledná mezinárodní a národní strategie pro zjišťování účasti ve sportu povzbudí a pomůže lokálním autoritám v péči a v lepším porozumění vztahům mezi lokálním sportem a sportovně statistickými přehledy.

Sportovní organizace a federace

- Sportovním organizacím (spolkům) a federacím nové statistické přehledy umožní lépe zhodnotit priority rozvoje svého sportu. Musí však být provedeny ve sportech různé úrovně.
- Identifikovat trendy ve sportu pro všechny, objasnit příčiny zanechávání sportu v jistých věkových skupinách, nebo v klíčových obdobích životního cyklu a porovnat je s jinými zeměmi.

Projekt COMPASS je pro Českou republiku nejen příležitostí, ale zároveň i výzvou ke sjednocení přístupů k provádění pravidelných monitorovacích šetření o zapojení populace do sportu a PA v souladu s iniciativou evropských zemí.

3.2 METODOLOGICKÉ STUDIE

- Analýza struktury životního stylu dětí a mládeže ve věku 10–19let,
- vymezení role a významu pohybové aktivity a sportu v kontextech výchovy a vzdělávání i jako účinného prostředku k obnovení rovnováhy mezi pohybovou aktivitou a sedavým způsobem života,
- identifikace volnočasových činností, kterých se mládež pravidelně účastní a těch, které bez ohledu, zda je prakticky provádí, hodnotí jako důležité a žádané,
- aktuální participace mládeže ve sportu a pohybových aktivitách porovnat s pohybovou výkonností mládeže s výsledky minulých přehledů v rozmezí období 1966–2015,
- ze zjištěných výsledků motorického testování a s využitím statistických procedur, metody COMPAS II, lze vytvořit standardy pohybové výkonnosti české mládeže dle pohlaví a věku respondentů ve věku 10–19let,
- vyhodnocení trendů pohybové výkonnosti a životního stylu mládeže, jejich vzájemných asociací, včetně zapojení do organizované a neorganizované pohybové činnosti a sportu,
- zhodnocení motivace, postojů a dalších sociálně psychologických faktorů v kontextu s pohybovou aktivitou včetně trendů vývoje v zapojení mládeže do sportů a mimoškolních indikátorů pohybových a sportovních aktivit,
- zjištění preferencí sportů a pohybových aktivit 10–19 leté mládeže,
- formulace závěrů a adekvátních doporučení do akademické oblasti, výzkumu i do didaktiky v teoretické i aplikační rovině (Telama, Naul, Nupponen, Rychtecký & Vuole 2002),
- analýza struktury volnočasových aktivit, kterých se mládež pravidelně účastnila v obdobích 1966, 1987, 2006 a 2014/15 a které hodnotí jako subjektivně významné, v souladu se změnami somatických dat a motorické výkonnosti v letech 1966, 1987, 2006 a 2014/15,
- posoudit trendy jejich změn ve struktuře preferencí volnočasových aktivit, změn somatických dat a změn motorické výkonnosti.